

Suur-Jyväskylän Lehdessä

JOHANNA JANHONEN

Sisällystys-

Tuettelo

04

Arkea somessa

07

Instagram-lapset

10

Salaisuuksia somessa

13

Kaikilla tubettajilla on...

16

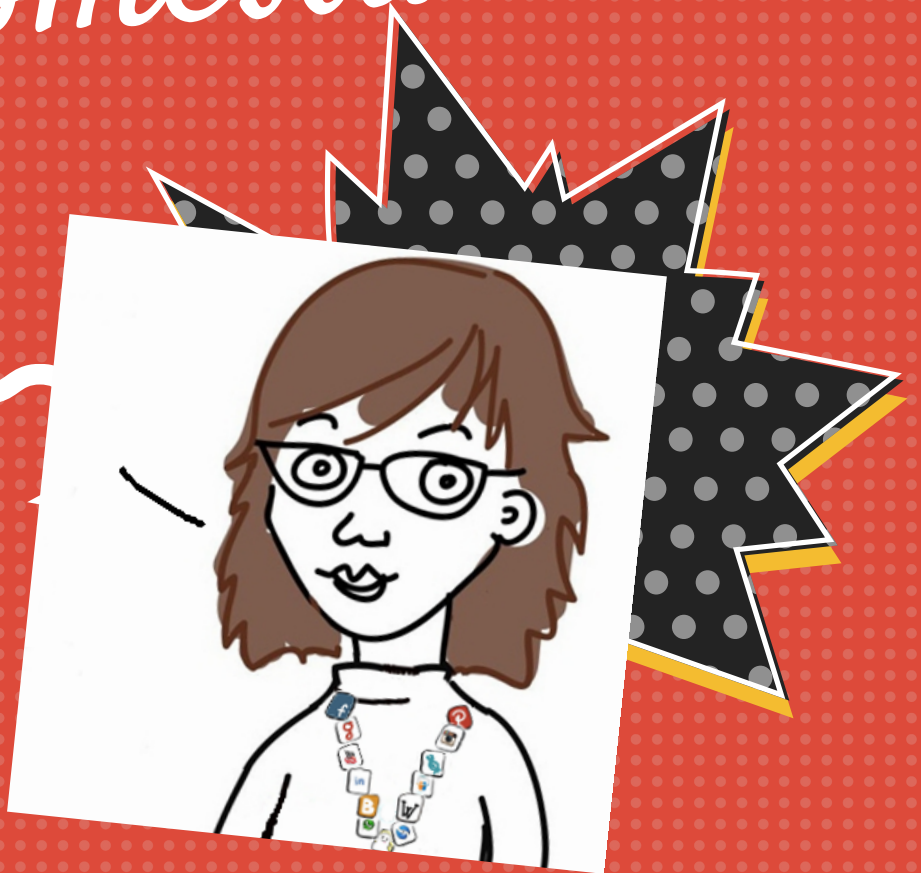
Anonyymisti netissä

19

Kännyköiden käyttäjistä
niiden täyttäjiksi

Arkea somesa

Johanna Janhonen
Suur-Jyväskylän
Lehti 8.2.2017

Somessa on suuri joukko ihmisiä, jotka eivät "pääse ääneen".

Tutkija **Janne Matikainen** kommentoi Trendi-lehdessä taannoin ihmisten somepäivityksiä. Sosiaalisen median piti tehdä ihmisistä tasa-arvoisia, ennen saimme lukea vain toimittajien kirjoituksia, mutta nyt kuka tahansa voi olla sisällöntuottaja. Meillä on väylä, jossa ilmoitamme karanneista koirista, huonostikäyttäytyvistä asiakaspalvelijoista ja iloisista perheutisista. Jippii!

Nyt kun edelläkävijät ovat olleet somessa jo kymmenisen vuotta, tasa-arvo alkaa olla kaukana. Matikainen kertoi, että somessa on suuri joukko ihmisiä, jotka eivät "pääse ääneen". He sensuroivat itse itseään, sillä arki on useimmiten niin tasaisen harmaata, että siitä on vaikea keksiä mielenkiintoisia päivityksiä.

Facebook itsekkin harmittelee sitä, että ihmiset jakavat siellä entistä vähemmän omia kuulumisiaan, vaikka se on pitkälti sen omaa syytä.

Ensinnäkin Facebookin algoritmi tuo eteemme vain niitä kaikista tykätympiä päivityksiä, joten herää ajatus, että omissa päivityksissä täytyy olla jotain vikaa, kun niihin ei juuri reagoida. Katseltuamme muiden elämän tähtihetkiä omasta "töihin-kauppaan-kotiin-harrastukseen-nukkumaan" -arjesta ei sitten löydy mitään kerrottavaa. "Olin aamuvuorossa, ostin K-kaupasta perunoita ja tein niistä perunamuusia ennen illan lätkämatsia. Huomenna ajattelin repäistä ja tehdä muusinlopusta perunapiirakoita!". Öh, no sepäs oli mielenkiintoista.

Miksi minun pitäisi kertoa omasta elämästäni netissä?

On hieman eri asia kertoa arkiaskareista kahvipöydässä tai pienen piiriin Whatsapp-ryhmässä, kuin jakaa niitä puolitutuille Facebook-kavereille, joita voi olla satoja tai tuhansia. "Miksi minun pitäisi kertoa omasta elämästäni netissä?", ihmettelee tiedottajatuttavani.

Tein Twitteriin kyselyn Facebookin käytöstä. 28 anonyymistä vastaajasta 54% ei kerro siellä juuri mitään itsestään, 25% jakaa arkikuulumisiaan usein, 18% kertoo lähinnä työstään ja 3% jakaa usein linkkejä. Tein saman kyselyn myös vanhoille työkavereilleni yhteisessä Facebook-ryhmässämme. 13 vastaajasta 46% ei kerro juuri mitään, 31% kertoo usein arkikuulumisiaan, 15% jakaa paljon linkkejä ja 7% kertoo Facebookissa lähinnä työstään.

Somessa eniten näkyvyyttä saavatkin ne, jotka osaavat sanoittaa ja kuvittaa elämänsä ja katsoa arkea vähän eri näkökulmasta kuin muut. Minunkin kaveripiiristäni löytyy ihmisiä, jotka hauskuuttavat muita päivittelemällä uuden kahvinkeittimen ominaisuuksia tai meikkilaukusta löytyvää puukkoa. Jos sinä haluat, ettei sinun Facebook-virrastasi täytyisi vain tähtihetkistä ja uutislinkeistä, voit yrittää opettaa algoritmia peukuttamalla myös niitä "harmaan arjen päivityksiä".

Instagram- lapset

Johanna Janhonen
Suur-Jyväskylän
Lehti 12.4.2017

Instagram on hyvin kiltti some

Vähän aikaa sitten eräs tuttavani pyysi apua: "Tyttärenti Instagram-tili on suljettu, mitä voimme tehdä?" Kuultuani, että tytär alle 13-vuotias, vastasin, ettei asialle voi tehdä oikein mitään, sillä se on ikäraja Instagramissa, kuten niin monessa muussakin sosiaalisen median palvelussa. Raja pohjautuu Yhdysvaltojen COPPA-asetukseen (Children's Online Privacy Protection Act), joka kieltää yrityksiä keräämästä alle 13-vuotiaiden tietoja. Muutaman vuoden sisällä EU on nostamassa oman ikärajaansa peräti 16 vuoteen. Alaikäisten sometilejä on helppo ilmiantaa ja ilmiantoja tekevät todennäköisesti lapset itse: "Tuo tyyppi on kyllä ärsyttävä, minäpä kärkeän hänet!"

Tapaus sai minut kyselemään somessa seuraajiltani, päästäisivätkö he alle 13-vuotiaan lapsensa Instagramiin. Toisten mielestä Instagram on hyvin kiltti some, jonne lapset voi päästää turvallisesti mielin, toiset taas ovat nähneet Instagramissa kiusaamista ja sosiaalista peliä, joka ei sovi lapsille. Joillekin yhteiskunnan asettamien sääntöjen seuraaminen on tärkeää. He pohtivat, että jos joku ei välitä somen ikärajoista, voiko hän pitää kiinni muistakaan säännöistä?

En luota palvelun muihin käyttäjiin.

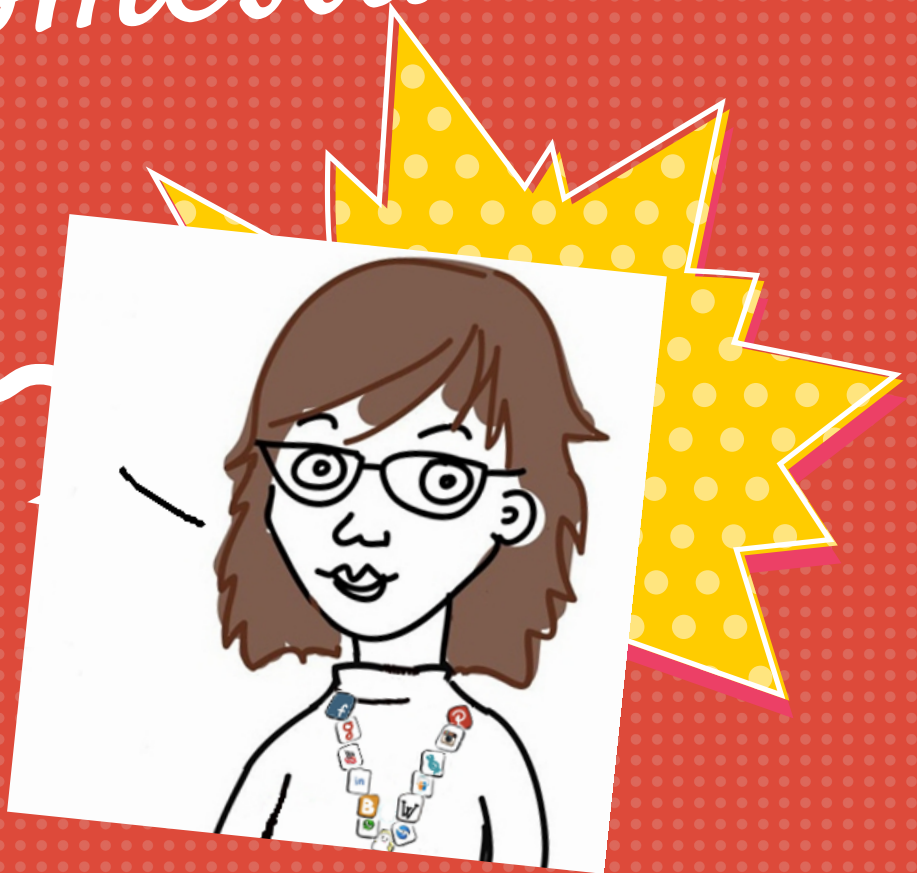
Eräs äiti kertoi, että hänen 10-vuotias lapsensa haluaisi kovasti Instagramiin, koska hänen kaverinsakin ovat siellä. Äiti ei ole kuitenkaan innostunut asiasta, sillä hän ei halua taas uutta asiaa, josta tapella, lapsi kun viettää hänen mielestään muutenkin tarpeeksi aikaa kännykkänsä kanssa. Toinen äiti oli perustellut ikärajoja lapselleen sillä, että vaikka hän voikin luottaa siihen, että hänen lapsensa käyttäytyy järkevästi, hän ei luota palvelun muihin käyttäjiin. Kolmas äiti taas oli törmännyt Instagramissa kollektiiviseen kiusaamiseen. Hän ihmetteli, että miten ihmeessä Instagramiin itsestään kuvia laittaneet pikkutyöt kestävät sen, että 200 tyyppiä haukkuu kuvat? Luin myös jenkkinuoresta, joka oli lähtenyt pois Instagramista saatuaan siellä seksiehdotuksia ja muita nuorta mieltä hämmentäviä viestejä.

13-vuotiaalle Instagram-käyttäjälle suosittelen yksityistä käyttäjätiliä, jolle otetaan seuraajaksi vain tuttuja ihmisiä. Yksityisyyden suojaamiseksi tilin voisi perustaa nimimerkillä. Julkaistavista sisällöistä voisi ainakin aluksi keskustella huoltajan kanssa: onko tämä kuva ihan ok? Instagramissa pitää käyttäytyä yhtä asiallisesti kuin muutenkin, tai kenties vieläkin asiallisemmin – somessa kun kaikesta tekemisestä jää todistusaineistoa. Muut käyttäjät eivät ehkä ymmärrä nuorten välistä sanailua, vaan kommentit otetaan ehkä turhankin kirjaimellisesti.

Salaisuuksia somesa

Johanna Janhonen
Suur-Jyväskylän
Lehti 14.6.2017

Someen ei kannattaisi laittaa mitään, mitä ei voisi laittaa työpaikan ilmoitustaululle.

Viime aikoina julkisuudessa on puhuttu salaisten ja suljettujen Facebook-ryhmien sisällöistä. Ensin kuulimme julkkismiesten kerskuvan naisasioillaan Sisäpiiri 2.0-ryhmässä, sitten poliisien kesken käydyistä rasistisista keskusteluista. Kummankin ryhmän jäsenet olivat unohtaneet, ettei someen kannattaisi laittaa mitään, mitä he eivät voisi laittaa myös työpaikan ilmoitustaululle.

Mitä suurempi ryhmä, sitä todennäköisempää on, että joku sen jäsenistä päättää jakaa siellä kerrottuja salaisuuksia eteenpäin. Kannattaa siis jo etukäteen miettiä, miltä tuntuu, kun omat salaisuudet päätyvät väärin käsiin. Jos salaisuuksiaan ei malta pitää itsellään, niitä voi kertoa anonyymisti vaikka Vauva-palstalla tai tuoreessa mobiilipalvelussa Jodelissa.

Etupäässä opiskelijoille suunnattuun palveluun tuo oman säväyksensä se, että siellä jaetut päivitykset näkyvät vain kymmenen kilometrin säteellä. Kun avasin Jodelin Lievestuoreella, luin, että joku paikallinen mummo oli tehnyt vaikutuksen vierailulla olevaan lapsenlapsensa tarjoamalla tälle oluen, mutta muuten päivitykset koostuivat lähinnä ulkopaikkakuntalaisten ihmettelyistä: "Hankasalmellakin on vilkkaampaa jodlausta!".

Anonyymien palstojen etu on se, että niille voi kirjoittaa vaikeistakin henkilökohtaisista ongelmista ja saada niihin vertaistukea, oli kysymys sitten parisuhteesta tai sen puutteesta, masennuksesta tai muista terveyshuolista. Mutta kun mielipiteitä voi esittää täysin nimettömänä, hyvät käytöstavat unohtuvat helposti.

*Snäpissä jaetut
sisällöt ovat
päiväperhosia, jotka
häviävät 24 tunnin
sisällä.*

Hyvä nyrkkisääntö onkin, ettei muista ihmisistä pitäisi julkaista verkossa sellaista sisältöä, jota ei haluaisi itsestäänkään jaettavan. Ikäviä esimerkkejä ovat esimerkiksi laihdutusryhmissä jaettujen kuvien vuotaminen ryhmien ulkopuolelle.

Videopuheluissakin on vaaransa: eräs tyttö vaihtoi vaatteitaan puhelun aikana, ja yllättyi pahan kerran siitä, että hänen "paras ystävänsä" oli ottanut tilanteesta kuvakaappauksen, jota jakeli sittemmin verkossa. Se, että luottaa johonkin ihmiseen tänään, ei tarkoita sitä, että häneen voi luottaa vielä kuukaudenkin kuluttua.

Siksi Snapchatin suosiota nuorison keskuudessa ei tarvitse juuri ihmetellä: siellä jaetut sisällöt ovat päiväperhosia, jotka häviävät 24 tunnin sisällä.

Mallia somekäyttäytymiseen voisimmekin ottaa tytöstä, joka katkaisi hänen kaveripiirissään harrastetun perinteen. Kavereiden syntymäpäivinä heistä julkaistiin kuvakollaaseja, joihin kerättiin kamalia kuvia: kaksoisleukoja, finnejä ja epäonnistuneita kampauksia. Kun tyttö ei enää itse tehnyt kavereistaan tällaisia koosteita, muutkin lopettivat.

Kaikilla tubettajilla

on...

Johanna Janhonen
Suur-Jyväskylän
Lehti 8.8.2017

Sosiaalinen media on muuttanut tuotteiden suosittelua.

Ennen vanhaan lapset halusivat sitä ja tätä, koska "kaikilla muillakin on". Nykyään he tahtovat asioita myös siksi, että heidän suosikkituotteidensa on niitä esitelty. Sosiaalinen media on muuttanut tuotteiden suosittelua. Kun lapseni pyysi minulta mustaa tussia, hän ilahtui kaivettuani laukusta japanilaisen kynäsarjan - Noi on hyviä! Siinä missä minä halusin aikamani "TV:stä tutun" Luikeron, minun lapsilleni asiat ovat "Tubesta tuttuja". Luikero oli minulle pettymys, mutta YouTubesta näkee käyttäjien aitoja kokemuksia siitä, miten jokin tuote toimii.

Suosittu vloggaajat ovat mielipidevaikuttajia. Kun Eetu Eeddspeaks Pesonen maisteli jokunen vuosi sitten kirpeitä karkkeja videollaan, kyseiset makeiset loppuivat hyllyistä ja brändin edustaja otti yhteyttä

Pesosen yhteistyötä ehdotellen. Nykyään tubettajayhteistyötä tehdään isommin: Lakko sai juuri oman vaatemalliston Jack&Jonesiin ja Biisonimafian Kaitsu Rinkinen suunnitteli työtakin Dimexille.

Lasten on kuitenkin vaikea ymmärtää, milloin tubettajat puhuvat omalla suullaan, milloin taas sponsorinsa äänellä. Viime viikolla Saara Salomaa Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista antoi Helsingin Sanomissa vinkkejä siihen, miten lasta voi opettaa lukemaan nettimainoksia. Kaikki alkaa kuulemma ilmiön sanoittamisesta: "Tuo on mainos, näin se laitetaan pois". Lapsille voi puhua kuvankäsittelystä, tuotesijoittelusta ja mainosten tarkoituksista. Mainokset luovat usein myös hyvin stereotyyppistä kuvaa siitä, millaisia tuotteiden käyttäjät ovat ja näitä yleistyksiä kannattaa keskusteluissa kyseenalaistaa.

Vlogien kaupallista viestintää koskevat ihan samat säännökset kuin perinteistäkin viestintää.

Vastuulliset somestarat valikoivat kumppaninsa siten, että he voisivat olla näiden asiakkaitaan muutenkin. He ovat myös tarkkoja siitä, ettei heidän tuottamansa sisällöt ole liian kaupallista, yhteistyöpostauksien välissä tulisi olla myös omaa sisältöä, jotta yleisön mielenkiinto säilyy.

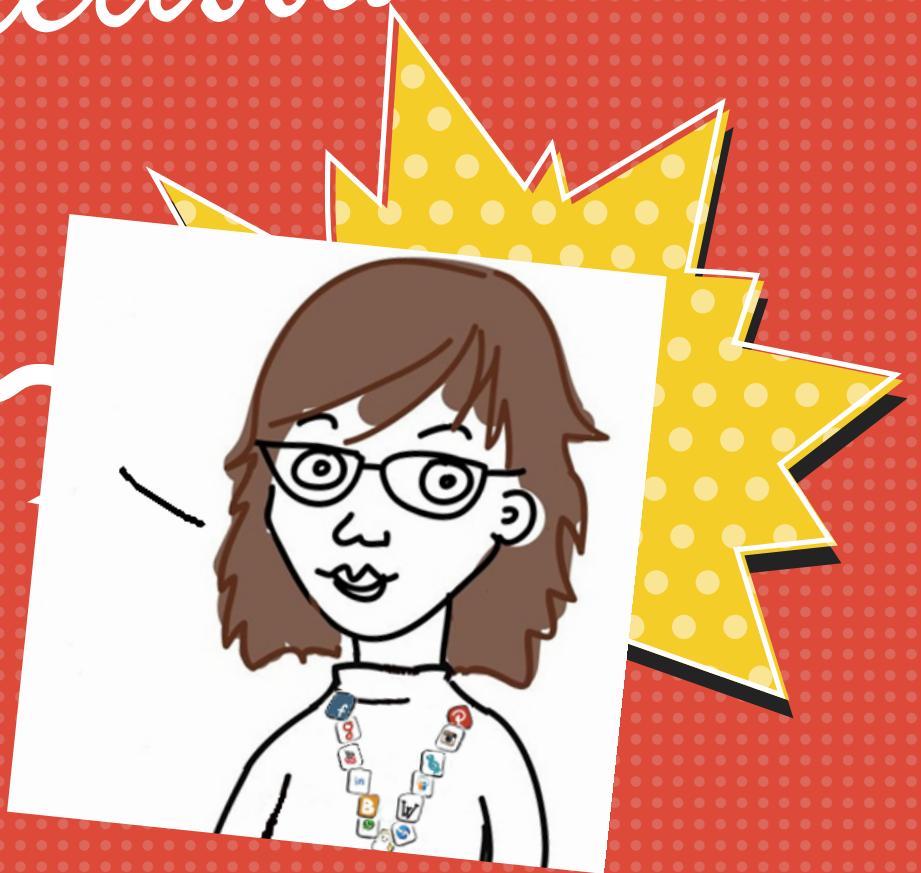
Sisällöntuottajille voi kuitenkin tulla yllätyksenä se, että vlogien kaupallista viestintää koskevat ihan samat säännökset kuin perinteistäkin viestintää. Esimerkiksi alaikäisille suunnatuissa sisällöissä väkivaltaisten tilanteiden on oltava sellaisia, että lapsikin ymmärtää asian vakavuuden.

Tuotteen ei voi myöskään luvata tuovan kavereita, eikä alaikäisiä saa kehottaa ostamaan tai pyytämään vanhempiaan ostamaan mainoksen tuotteita. Tubettajan pitää myös ilmoittaa selvästi, jos jokin sisältö on maksettua mainontaa. Jos sääntöjä rikotaan, vastuun kantaa mainoksen maksanut yritys tai tubettaja itse, jos sisällöntuottaminen on hänen pääelinkeinonsa.

Anonyymisti netissä

Johanna Janhonen
Suur-Jyväskylän
Lehti 11.10.2017

Jodelista saa hyviä vastauksia erilaisiin kysymyksiin.

Annoin hiljattain Jodel-aiheisen haastattelun. Erityisesti opiskelijoiden suosiman palvelun idea on, että mobiilisolvelluksessa anonyymisti käydyt keskustelut näkyvät vain kymmenen kilometrin säteellä. Haastatteluun valmistautuessani kyselin jyvaskyläläisiltä jodlaajilta, mikä saa heidät käyttämään palvelua. Vastauksissa toistuivat huvittelu ja tylsyyden välttely, mutta Jodelista oli saatu myös hyviä vastauksia erilaisiin kysymyksiin. Löytyykö Jyvaskylän keskustasta paikkaa, jossa voi säilyttää autoa ilmaiseksi? Millaisia harrastusmahdollisuuksia kaupungista löytyy? Mikä on Jyvaskylän paras baari, grilli tai kirpputori? Mitä tehdä, kun äiti tunkee väkisin kylään? Miten päästä yli erosta tai lähestyä viehättävää kurssikaveria? Mitä tehdä hyppyttunneilla? Haluaisiko joku pelata kanssani lautapelejä perjantai-illalla?

Eräs vastaaja kertoi, ettei hänellä ole ystäviä, joiden kanssa hän voisi viettää aikaa, mutta Jodelin ansiosta hän tuntee kuuluvansa johonkin.

Haastattelun myötä aloin miettiä sitä, mitä hyötyä anonyyminä esiintymisestä on. Ensinnäkin se antaa mahdollisuuden kertoa vaikkapa ihmissuhteisiin, taloudelliseen tilanteeseen tai terveyteen liittyvistä asioista, joista ei omalla nimellä uskaltaisi tai kehtaisi puhua. Esimerkiksi Vauva-lehden keskustelupalsta on saanut legendaarisen maineen ja Kalevauva.fi-yhtye on tehnyt siellä käydyistä keskusteluista biisejäkin - "Mies mustasukkainen kun lähden laivalle" ja "Pitääkö synnytyksessä todellakin olla alapää paljaana?". Keskusteluille on toki helppo nauraa, mutta niin tuoreet vanhemmat kuin vauvakuumetta potevat, lapsettomuudesta kärsivät tai keskenmenoja surevat saavat palstalta usein korvaamatonta vertaistukea.

*Anonyyminen tarjoaa
nuorille väylän sekä
sosiaalisten että
henkilökohtaisten
tarpeiden täyttämiseen.*

Pari vuotta sitten tekemässään väitöstutkimuksessa Teo Keipi totesi, että anonyyminen tarjoaa nuorille väylän sekä sosiaalisten että henkilökohtaisten tarpeiden täyttämiseen. Tutkimuksessa oli haastateltu 13-18-vuotiaita helsinkiläisiä nuoria, jotka kertoivat, että nimettömyys ja kasvottomuus tuntuivat heistä turvalliselta ja vapauttavalta. Kommunikointi oli helpompaa ja itseä oli helpompi ilmaista. Anonyyminä myös omaa identiteettiä oli helppo etsiä ja sillä saattoi leikitelläkin, netissä kun voi helposti vaihtaa vaikka omaa ikää, asuinpaikkaa tai sukupuolta ja katsoa, miten se vaikuttaa muiden

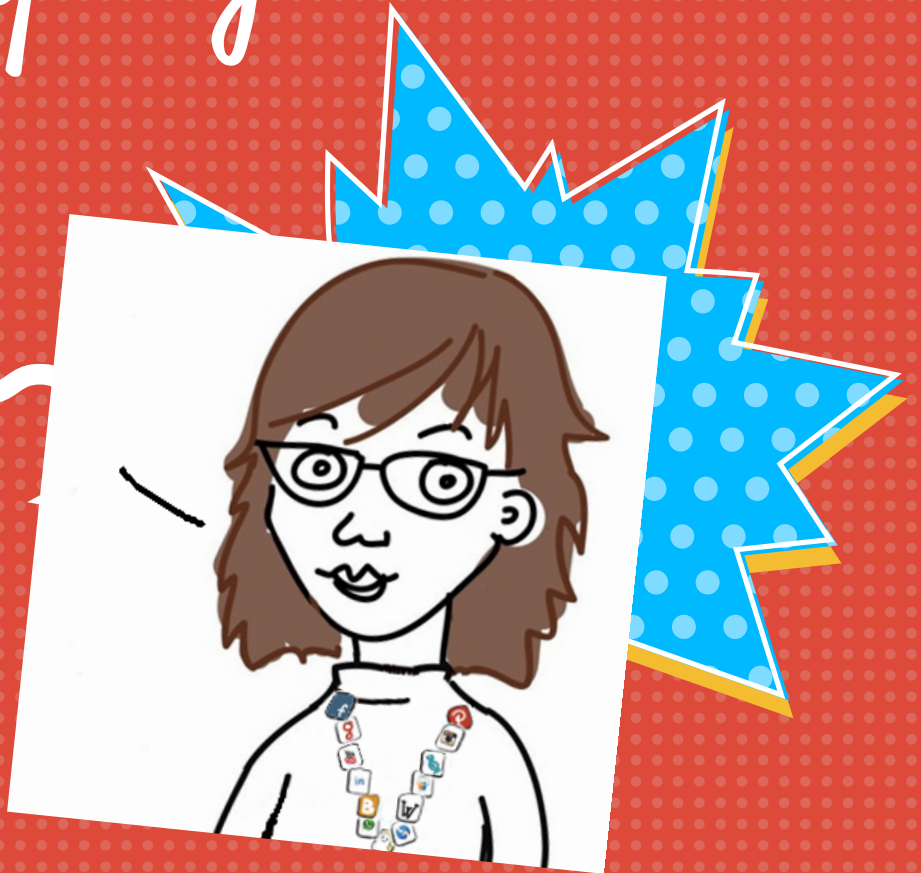
suhtautumiseen. Keipin tutkimuksessa selvisi myös, että anonyyminä suosivilla nuorilla oli vähemmän ihmissuhteita netin ulkopuolella kuin omalla nimellään esiintyvillä nuorilla, heillä oli huonompi itsetunto ja he kokivat olevansa "harvinaisen tärkeitä ihmisiä".

Jokainen ihminen on laulun arvoinen, totesi Veikko Lavi aikoinaan. Kukapa tietää, vaikka sinunkin anonyymeistä vuodatuksistasi tehtäisiin joskus laulu!

Kännyköiden käyttäjistä niiden täyttäjiksi

Johanna Janhonen
Suur-Jyväskylän
Lehti 13.12.2017

Suunta oli selvä: kohti mobiilikäyttöä.

Kouluttajan urani alkoi parikymmentä vuotta sitten Nokiassa. Aluksi tein esitysmateriaaleja siitä, miten kännykkärekisterit toimivat, sitten opetin projektinhallintaan liittyvien ohjelmien käyttöä. Vuonna 2002 vaihdoin Tampereen verkko-Nokian Jyväskylän kännykkä-Nokiaan ja sain ensi kertaa käyttööni puhelimen, jossa oli myös kamera. Mullistava juttu! Saatoin jakaa ottamiani kuvia vain uusille työkavereilleni, sillä muilla tutuillani ei älykännyköitä vielä ollut. Vuosien varrella opettelimmekin yhdessä kännyköiden käyttöä, parhaat vinkit sai aina testajilta.

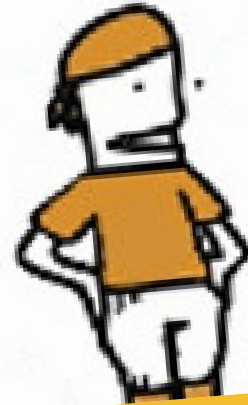
Viimeisinä Nokia-vuosinani työskentelin sisäisen somen parissa, joten Nokian lähdettyä Jyväskylästä oli luontevaa alkaa kouluttaa sosiaalisen median työkalujen käyttöä

muillekin. Asiakkaani päivittivät silloin Facebook-sivuja ja YouTube-kanavia etupäässä tietokoneilla, mutta suunta oli selvä: kohti mobiilikäyttöä. Jo vuosia Suomen suosituimpien somepalveluiden joukossa onkin ollut sellaisia palveluja, joita ei edes voi käyttää tietokoneella!

Koulutan yleensä vain aikuisia, mutta tänä vuonna kävin kertomassa lukuisille nuorille somekuvaamiseen liittyvistä tekijänoikeuksista, kuvaus- ja julkaisuluvista. Tilaisuuksissa totesin, että nuoret ovat nimenomaan mobiilisomettajia: lähes kaikki tapaamani nuoret käyttivät päivittäin WhatsAppia, Instagramia ja Snapchatia.

Neljän kärkeen mahtui Spotifyn lisäksi peräti kolme Facebookin omistamaa sovellusta.

15 vuodessa kamerakännökät ovatkin siirtyneet Nokian insinöörien käsistä koko kansan taskuun. Nokian kännykät olivat valmiita kokonaisuuksia, joista löytyi tarkkaan harkitut ominaisuudet. Nyökännykät sen sijaan ovat kuin penaaaleja, jotka odottavat sitä, millaisia kyniä, kumeja ja tarvikkeita niiden sisään laitetaan.

Alkuvuonna tanskalainen Audience Project tutki suomalaisten kännykän käyttöä. Paljastui, että 94 % oli asentanut älykännykkäänsä yhden tai useamman sovelluksen. Tutkimuksessa selvitettiin myös sitä, mitkä kolme mobiilisovellusta ovat meille tärkeimpiä.

Neljän kärkeen mahtui Spotifyn lisäksi peräti kolme Facebookin omistamaa sovellusta: WhatsApp, Facebook ja Instagram. Niitä seurasivat Googlen palvelut YouTube, Maps ja Gmail. Ainoa kärkeen noussut suomalainen sovellus, YLE Areena, oli yhtä suosittu kuin Messenger tai Snapchat.

Nykyään koulutankin yhä enemmän mobiilisovellusten käyttämistä. On ollut hienoa nähdä ihmisten oivaltavan kännyköidensä uudet mahdollisuudet. "Olen aiemmin muokannut kuvia ja videoita tietokoneella, enkä tiennyt, että voin tehdä kännykälläkin samoja asioita." Kysypä joskus tutuiltasi, millaisia sovelluksia heidän puhelimistaan löytyy. Ehkä heillä on terävämpiä "kyniä" kuin sinulla!

*Jos tykkäsit,
pistä jakoon!*

Johanna Janhonen on kirjoittanut kolumneja Suur-Jyväskylän Lehteen vuodesta 2012 alkaen. Lue lisää hänen kolumnejaan osoitteesta <http://www.piilotettuaarre.fi/artikkelit/somekolumneja/>